

In memoriam

Diana Krull 1930–2013

Möödunud aasta 24. septembril lahkus meie hulgast Res Musica kolleegiumi liige Diana Krull. EMBLis tutvustatakse teda kui keeleteadlast ja heliloojat, laiemalt on ta tuntud foneetikuna. EMTA muusikateadlased kohtusid temaga Allan Vurma magistritöö kaitsmisel 2000. aastal, kus ta oli opponendiks (ja imestas, et niisugune töö on magistri- ja mitte doktoritöö). Mina tutvusin temaga 1990. aastal Stockholmis, kui olin Rootsi Kuningliku Muusikaakadeemia külalisena käinud tollal prof. Johan Sundbergi juhitud Tehnoloogiainstituudi kõne, muusika ja kuulmise osakonnas. Professor kutsus mind õhtul külla ja kui kohale jõudsin, teatas, et on kutsunud ka oma foneetikust abikaasa Ulla kolleegi – Diana mängis parajasti professori kahe väikese pojaga. Poisid võtsid üle minu tollal kümneaastase poja (Batmani kostüümide ja mõõkade kaudu leiavad lapsed kontakti vaatamata keelele) ja me veetsime õdusa õhtu. Olla külas Djurgårdeni vanas majas vaatega merele ja suurtele valgustatud laevadele, juua piiramatult head kohvi tundus sel ajal veel Nõukogude kodanikule müstilisena ja on jäänud meelde pigem piltide rea kui vestluse sisuga.

Diana Krull oli erakordselt laia hariduse ja huvidega inimene. Ta lahkus Tallinnast teismelisena 1944. aastal, esialgu Saksamaale, pärast sõda õnnetus perel saada Rootsi. Arstist isal oli Tallinnas naistehaigla, mida minu vanaema nimetas ainult Krulli haiglaks. Nõukogude ajal oli see Sakala tänava sünnitusmaja, praegu aga kuulub maja Eesti Panga hoonetekompleksi. Rootsis õppis Diana Krull esialgu muusikat – klaverit ja kompositsiooni. Tema õpetajateks on olnud tuntud eesti muusikud – Olav Roots, Käbi Laretei ja Eduard Tubin. 1953–1957 oli Krulli juhendajaks Rootsi modernismi üks rajajaid Karl-Birger Blomdahl ning kolmel korral osales ta Darmstadtis uue muusika suvekursustel. 1950. aastatel töötas ta Stockholmis elektronmuusika studios. Tema teoseid on ette kantud Rootsi Raadios, Stockholmi avangardse muusika keskuses ja mujal.

1969. aastal astus Diana Krull Stockholmi ülikooli keeli õppima, hiljem spetsialiseerus fonee-

tikale, mida tollal siin nimetati eksperimentaal-foneetikaks. Teadmised elektronmuusikast ja selle aparatuurist olid heaks taustaks kõne akustika ja taju uurimisele ja selles vallas on Krulli olulised teadustööd. Õppimise ajal teenis ta elatist keelteõpetajana, sest juba lapsena omandas ta vene ja prantsuse keele, hiljem loomulikult saksa, rootsi ja inglise. Ebatavalisem on, et ta valdas ka katalaani ja heebrea keelt. Tema kolleegid Björn Lindblom ja Olle Engstrand meenutavad, et 2003. aastal rahvusvahelisel foneetikakongressil Barcelonas hämmastas ta kohalikke sorava katalaani keelega. Samadest mälestustest tsiteeriksin veel tervet lõiku:

Diana intellektuaalne vitaalsus oli hämmastav. See tuli kasuks kontsentreeritud uurimistöös. Aga nagu sellest poleks veel küllalt, oli ta pidevalt tegevuses igasuguste mõistatuste ja puslede lahendamiseks. Ta oli Rootsi Mensa Ühingu liige (ja selle vanim liige). Ja ta oli kirglik ristsõnade lahendaja. Üks paljudest toredatest asjadest temaga koos töötades oli kutse „ristisõnalõunale“. Iga päev veerand tundi enne lõunapausi trükkis ta välja New York Timesi ristsõnamõistatuse. Siis läksime osakonna söögituppa ja veetsime järgmise tunni mõistatades ja lobisedes [---]. Just neil momentidel lõi öitsema Diana muljetavaldav üldine haritus ja võime luua kiireid assotsiatsioone.¹

Millegipärast ei tulnud mul Dianaga eriti juttu muusikast, neil kordadel, kui temaga kohtusime, oli ühiseks teemaks prosoodia ja elu üleüldse. Muusikateadus ja foneetika pole kauged – mõlemad tegelevad hääle ja selle tajumisega. Mu kunagisel ülemusel ja juhendajal Mart Rimmelil oli kombeks öelda, et teadlased saavad neist, kes tööpäeva lõpul kella kukkudes ei torma minema. Diana oli kindlasti seda sorti teadlane.

Stockholmis oli Dianale südamelähedane Eesti Teadusliku Seltsi Rootsis tegevus, mille sekretäri kohuseid ta täitis. Jäi mulje, nagu püüdnuks ta seltsi koosolekutele ettekandeid pidama kutsu-

¹ Lindblom, Björn, Olle Engstrand 2014. IPA News, In Memoriam: Diana Krull (1930–2013). – *Journal of the International Phonetic Association* 44/1, pp. 112–113.

da enam-vähem kõiki Eestist pärit uurijaid, kes lühemat või pikemat aega Stockholmis tööd tegid. Sellega seoses meenub üks pisut vürtsikas seik 2000. aastate algusest. Jaan Ross stažeeris siis paar korda prof. Sundbergi juures ning tallegi sai osaks au olla kutsutud seltsi koosolekule oma tööst rääkima. Tehnoloogiainstituudi kõne, muusika ja kuulmise osakonnas kirjutasid samal ajal oma doktoriväitekirja kaks Eesti vene noormeest, kes tegelesid kõnesignaali kodeerimise küsimustega. Üks nendest – Peipsi-vene ja tatari taustaga Renat Vafin – valdas eesti keelt väga häs-

ti ning rääkis seda peaaegu aktsendivabalt. Jaan Ross võttis südame rindu ning soovitas Dianale kutsuda ka teda seltsi koosolekule ettekannet pidama. Teades väliseestlaste suhtumist siinsetesse venelastesse, oli see muidugi mõnevõrra riskantne samm. Kõik läks siiski hästi ning Renati olevat palutud edaspidigi (!) Stockholmi eestlaste üritustest osa võtma.

Mälestusi võiks ju jätkata, kahjuks kaob ühe inimesega üks maailm. Uus maailm ei pruugi olla vähem põnev, aga see pole enam see.

Urve Lippus